

بسمه تعالی

آینده پژوهی ابعاد و روش ها

اندیشمند کسی است که امروز با حسن تدبیر در اندیشه‌ی فردای خویش است، آن چه فردا پیش

رو دارد، امروز می‌بیند. [امام علی (ع)]

آیا آینده، تداوم حال و گذشته است؟

آینده الزاماً ادامه‌ی خطی گذشته و حال نیست؛ زیرا در شکل‌پذیری آینده عوامل متعددی دخالت دارند .

جهان همواره عرصه‌ی تحولات شتابنده بوده است و تحول در فناوری عمده‌ترین نقش را در ایجاد تغییر در شئون و ابعاد مختلف زندگی داشته است.

آینده پژوهی پیش بینی رخداد‌های آینده است

مطالعات آینده پژوهی جوان ، پراکنده و غیر منسجم است و برخی تلاش می کنند آن را به یک رشته علمی و دانشگاهی تبدیل سازند.

باید دانست که آینده پژوهی تلفیقی است از دانش و فناوری، هنر و سیاست و شناخت جامعه و بسیاری از تخصص های گوناگون دیگر و متخصصان آن قبل از دانشگاه در بنگاه ها و سازمان ها و موسسات اقتصادی و اجتماعی و سیاسی و فرهنگی حضور دارند.

معمولا آینده پژوهان در خط اول نوآوری و تفکر عملیاتی و حرفه ای و تحلیل و ارزیابی و تصمیم سازی هستند و در بسیاری از موارد نمی توانند در انتظار تایید علمی نظریات و تحقیقات بنیادی و دانشگاهی باشند.

آینده پژوهان می خواهند بدانند که کدام پدیده ها امکان پذیر هستند (آینده ی ممکن)،

احتمال بروز کدام پدیده ها بیشتر است (آینده ی محتمل)

و کدام پدیده ها باید رخ دهند (آینده ی مطلوب)

تصمیم گیری رویکردی آینده گرا است؛ رویکردی که به شدت نیازمند آفرینش تصویرهایی از آینده های ممکن و گزینش مناسب ترین آینده است. بر همین قیاس، انسان ها، خواه به تنهایی و خواه در چارچوب سازمان ها و نهادهای سیاسی و اجتماعی نوعی نظام تصمیم گیری ارزش بنیان هستند.

آینده پژوهی نیازمند نوآوری و درك و خلاقیت و فهم از آینده و داشتن جسارت برای تغییر و تحولات و ایده سازی و تصویر سازی است و نمی تواند در تارو پود تعاریف و روش ها و چارچوب های خشك و غیر قابل انعطاف گرفتار شود.

آینده پژوهی در مواردی با حدس و گمان و سناریو سازی و با عدم اطمینان روبروست و نمی تواند دلایل علمی و متقن و تجربه شده علمی ارائه نماید. آینده پژوه می کوشد یافته ها و

اظهارش تا حد ممکن متقن و موجه و روشمند باشد اما گاه نمی تواند تصورات محتمل از آینده را اثبات نماید.

مطالعه و بررسی آینده و گزینش مطلوب ترین آینده برای همه ما اهمیت دارد.

آرمان آینده پژوهی کشف آینده های محتمل، گزینش بهترین و در صورت امکان معماری آن است .

بسیاری از حوادث و رویدادهای آینده قابل پیش بینی هستند.

رویکردهای آینده پژوهانه ، امکان کنش گری در رخدادهای آینده را فراهم می سازند.

آینده پژوهی مبحثی محتوایی و ناظر بر مسائل "روشی" است .

آینده پژوهان چهار گونه ی آینده را توصیف می نمایند:

1. آینده های ممکن
2. آینده های باورپذیر
3. آینده های محتمل
4. آینده های مطلوب

آینده پژوهی آمیزه ای از علم و هنر است

برای تصویرسازی آینده به توصیف موارد ذیل نیازمندیم:

- 1) تشریح اهداف و ارزش‌ها؛
- 2) توصیف روندها؛
- 3) تبیین شرایط؛
- 4) تصویرسازی از آینده‌های ممکن و محتمل
- 5) ابداع، ارزیابی و انتخاب گزینه‌های بدیل

چشم‌انداز، شکل‌بخشیدن به فردای مطلوب است

هر چشم‌اندازی باید به سه پرسش اساسی پاسخ دهد:

- چه اقدامی باید انجام شود
- چرا باید انجام شود
- چگونه باید انجام شود؟

روش‌شناسی آینده‌پژوهی با روش‌شناسی علمی اگرچه کوشش می‌کند یکی باشد اما متفاوت است. تهیه و تدوین سناریوهای محتمل از آینده گاه چنان با عدم قطعیت‌هایی روبروست که روش‌شناسی علمی نمیتواند راهی برای اثبات نتایج آن ارائه نماید.

برای آینده پژوهی به فرایندهایی نیاز داریم:

فرایند سازماندهی فکر و پارادایم های عام

فرایند سازماندهی دانش موجود

فرایند سازماندهی ایده های تازه

فرایند تشخیص دگرگونی های اجتماعی در آینده

فرایند تشخیص تحولات فناوری در آینده

فرایند تشخیص نیازهای آینده

فرایند ترسیم و تصویر سازی آینده های محتمل

فرایند طراحی آینده مطلوب و آرمانی

فرایند انتقال از تصویرسازی تا سیاست گذاری و اقدام برای آینده

فرایند تشخیص چگونگی پایدار سازی آینده مطلوب

برای رسیدن به اهداف به کسب آگاهی و یادگیری و قدرت شهود و گمانه زنی و شناخت الگوها و نواندیشی و تقویت روابط و تولید دانش و هم اندیشی و خلاقیت و مشورت و برنامه ریزی و مدل سازی و تقسیم کار و تضارب آراء و ایجاد شرایط مناسب و مهارت و هوشیاری و صرف انرژی و تامین منابع و انتقال تجربه ها و ایجاد تفاهم و همکاری و هم رایی و اعتماد سازی و طراحی و تمرین و مقابله با موانع و سازماندهی نیاز داریم.

هنگامی که آینده پژوه به بررسی آینده های محتمل می پردازد، کوشش می کند تا حد ممکن روشی علمی را اتخاذ کند.

روش های آینده پژوهی:

- تحلیل روند
- روش تأثیر متقاطع
- روش دلفی
- روش سناریوسازی
- فناوری های کلیدی
- چشم انداز سازی
- نقشه راه
- مدل سازی
- شبیه سازی
- ...

نظام آینده پژوهی وظایفی مهم دارد:

- ایجاد دانش «جدید»
- کاوش
- تامین منابع
- مبادله اطلاعات، دانش، بصیرت
- انجام R&D
- توسعه نیروی انسانی
- معرفی تکنولوژی
- تولید کالا و خدمات

تنظیم از: محسن فردرو

عضو هیات علمی آینده پژوهی رسانه های نوین-1392

این سند در بانک اطلاعات آینده پژوهی به شماره 92109-1503 تایید و به ثبت رسیده است.